

me < *PLATĀNUM, amb la terminació -AMU d'aquest mateix nom de persona.

Al meu entendre podem donar, doncs, com idea probable que, en terres occitanes i pirenenques, l'helenisme PLATANUS entrà en l'òrbita d'aquesta família cèltica canviant-se aviat en *BLATĀNU, -ĀMU. I aquesta celtització d'un nom d'arbre remarcable no ens ha d'estranyar gens si ens recordem del gran paper que feren els celtes, amb els seus bosquerols i druides, en l'explotació dels boscos i dels seus arbres: es tracta sovint de tota mena d'arbres selvàtics que batejaren de nou: cat. *vern*, cast. *aliso*, gall.-lleon. *ameeiro*, *oumeiro*, cast. *álamo*, cat. *bec*, *bedoll*, cast. *abedul*, llista que suspenc per inacabable; i notem que sovint es tracta d'arbres notables per la seva escassa freqüència i per propietats notables, altres cops per l'origen oriental o grec de llur nom, que en totes tres coses coincideix el nom de la blada. El gr. *κάστανος*, en arribar d'Orient, es converteix en gal. *CAKĀNOS*, *CASSĀNOS* o *CAXĪCOS*, nom del roure (fr. *châisme*, oc. *casse*, castellà *quexigo*); el teix rep els seus noms *TAXUS*, *EBUROS*, *IVOS* (fr. *if*) de la seva utilització pels arquers druides, etc. No acabariem mai si ens proposàvem d'esgotar aquest capítol. Una de les conseqüències d'aquesta activitat dels druides i bosquerols celtes degué ser l'alteració de *πλάτανος* en *BLATĀNUS, *BLATĀMUS.

¹ Que ja cap a 1230 es considerava femení, puix que amb -a fou traslladat llavors al nom del *Montcada* de l'Horta valenciana. — ² Rohlf, *Le Gc.*, § 479, 458. — ³ Algun cop la π grega s'ha convertit en β- en passar al llatí: *πύρρος* > *birrus*, *πύξος* > *buxus* (amb el seu derivat *BUXIS*, -IDA, *πυξίς*; potser aran. *birón* si ve de *πείρων*, veg. *Vocab. Aran.*). Però no solament és un cas excepcional, sinó que tot són formes ja del llatí clàssic, ço que indueix a creure que es devia a alguna diferència d'articulació en la fase arcaica de les dues llengües, que no sembla prolongar-se fins al període romànic o imperial. És també, doncs, difícil que aquest sigui un cas comparable, car llavors hauria d'aparèixer ja, algun cop almenys, en la documentació llatina.

Bladar, *blader*, *bladeria*, *bladeta*, *bladina*, V. *blat* *Blair*, V. *bleir* *Blama*, *blamarada*, V. *flama* *Blan*, V. *bla*

BLANC, del germ. comú BLANK 'brillant, resplendent', 'blanc' (avui al. *blank* 'brillant, polit', poc usat) de l'arrel de BLINKEN 'guspirejar, pegar llambregades'. □ *1.ª doc.*: docs. de fi del S. XII (*AlcM*) i escriptors del XIII; i b. ll. de Cat. *blancus*, aplicat a objectes de metall i de vestir, a animals, o roques, en docs. des de 951 a 1177, Bast-Bass. 274.

És ja freqüent en Jaume I i en Lluïl (per ex. *Blanquerna* I, 79.6). En català, des dels principis és ja el mot d'ús general. Germanisme com altres noms de colors: *blau*, *bru*, *gris*. En particular aquest degué penetrar en romànic des del llatí vulgar tardà, car és comú a totes les llengües romàniques d'Occident, on a penes sobrevisqueren vestigis del ll. ALBUS — sobre-

tot en derivats o en la toponímia. La penetració del germanisme no fou igualment ràpida pertot, car en castellà i més en gallego-portuguès presenta senyals d'entrada més recent, i els rastres de ALBUS són més importants; també, però, en la nostra toponímia, ALBUS predomina en els noms més antics (*Montaub*, *Vilalba*, *Agualba*, *Pedralbes*, *Roquesalbes*, *Espinelves*, etc.), són més antics que *Montblanc* i semblants).

En germ. és probable que BLANK pertanyés ja al germànic comú (fins al gòtic, tot i que allí no està documentat), i és incert si el romànic el prengué del gòtic o del germànic occidental comú, potser més aviat això últim, car del verb bàsic *blinken* a penes en tenim testimonis més que en germànic occidental; el sentit germànic és més aviat 'brillant' o 'blanquinós' que 'blanc' (que s'ha dit sempre amb mots afins a l'anglès *white*, al. *weiss*, etc.), si bé en alemany antic apareix ja algun cop amb el sentit romànic.

Cal deixar ací per als altres diccionaris l'exposició dels incomptables usos especials i fraseològics del mot; i limitar-se a uns breus complements. Substantivat, *el blanc*, *un blanc*, presenta algunes accs. més notables. *Blanc* 'cansalada grassa, no viada' a Gaudesa (*Excursions* III, 73), *blanquet* 'mena d'embotit «blanc» amb cansalada', val. i mall. (BDLC XIII, 40), alt-arag. *blanco del puerco* (que s'acosta al pernil, Ansó, 1966); part del molí, 1575, O. Pou.¹ En el sentit de 'fitó, objecte que hom tracta de colpir' (i l'accepció figurada 'objecte, finalitat') [1640, *DTorra*; *Lacavalleria*];² no és un mot importat del castellà, per més que a molts punts del Princ. i del País Valencià avui es digui més *el blanco*, per influència del servei militar.

Quant a les combinacions fraseològiques fixes amb un substantiu (*perdiu blanca*, *pi blanc*, etc.) es podrà veure en general el substantiu corresponent; com a més notables cito: *menjar blanc* (plat de llet, farina i sucre), 1575 [«leucophagum», On. Pou, *Thes. Pu.*, 191]; *arbre blanc*, que en algunes bandes designa col·lectivament els arbres de la mena dels àlbers, pollanques i verns, i en d'altres especialment l'àlber (*abre-blancos* i *txopos*, Koda de Ribagorça, 1957); *calma blanca* (Formentera, 1963) o *mar blanca* (Cabrera, 1968) 'calma absoluta en la mar' (el que a la Costa de Llevant anomenen *calma sangrenta*, i en cat. antic *albeïna*, formació paral·lela a base de ALBUS); *blanca* (Vilallonga de l'Assafor, 1963) o *herba blanca* (Lorxa, 1963) 'torpa, croca'. *Amar-se en blanc* 'de punta en blanc, de cap a peus' [c. 1460, *Tirant*, cap. 52 i passim].³

DERIV.: *Blanca* ['garsa', 1471, Joan Esteve; també murcià, Ga. Soriano], expressió per antífrasi. *Blanca-da*. *Blancal*, adj.: *pi blancal* 'pi blanc' (Benasc, 1965), *aiga blancal* ('que duu substàncies argiloses') > 'aigua ferruginosa' rossell.⁴ *Blancall*; *blancalló* 'taca blanca visible en el paisatge' («en aquells camps s'hi veu un *blançayó* que és un molí de vent», Moia, 1935; «aquell *blancaió* és una masia», Muntanyola d'Osona, 1935). *Blancàs*. *Blancatxo*. *Blancor* [Lluïl; Lacav.]. *Blancoi*. *Blancura* 'blancor' [1640, *DTorra*; 'malaltia de l'ull',